

De filmblikken in het P.A.N-archief

Drogisterij en Fotohandel Het Kruispunt, Maas-Hermans Apothekers-assistente, Bevrijding '44, Strijpschestraat 184, Eindhoven, Tel. 4803

Zie ook: <https://www.eindhoven4044.nl/8/bevrijdingsfilms.html>

Jacques Hermans van drogisterij en fotohandel Het Kruispunt is een van de leiders van de P.A.N., de Partizanen Actie Nederland, een verzetsbeweging die in 1944 actief is in Eindhoven en omgeving. Hij heeft contact met Frans Kortie, ambtenaar bij de gemeente Eindhoven.

Order *Voor* № 44
De Heer *Hermans*
Gelieve mede te geven te *Eindhoven*
~~Gelieve te laten volgen~~
Hierbij ontvangt U

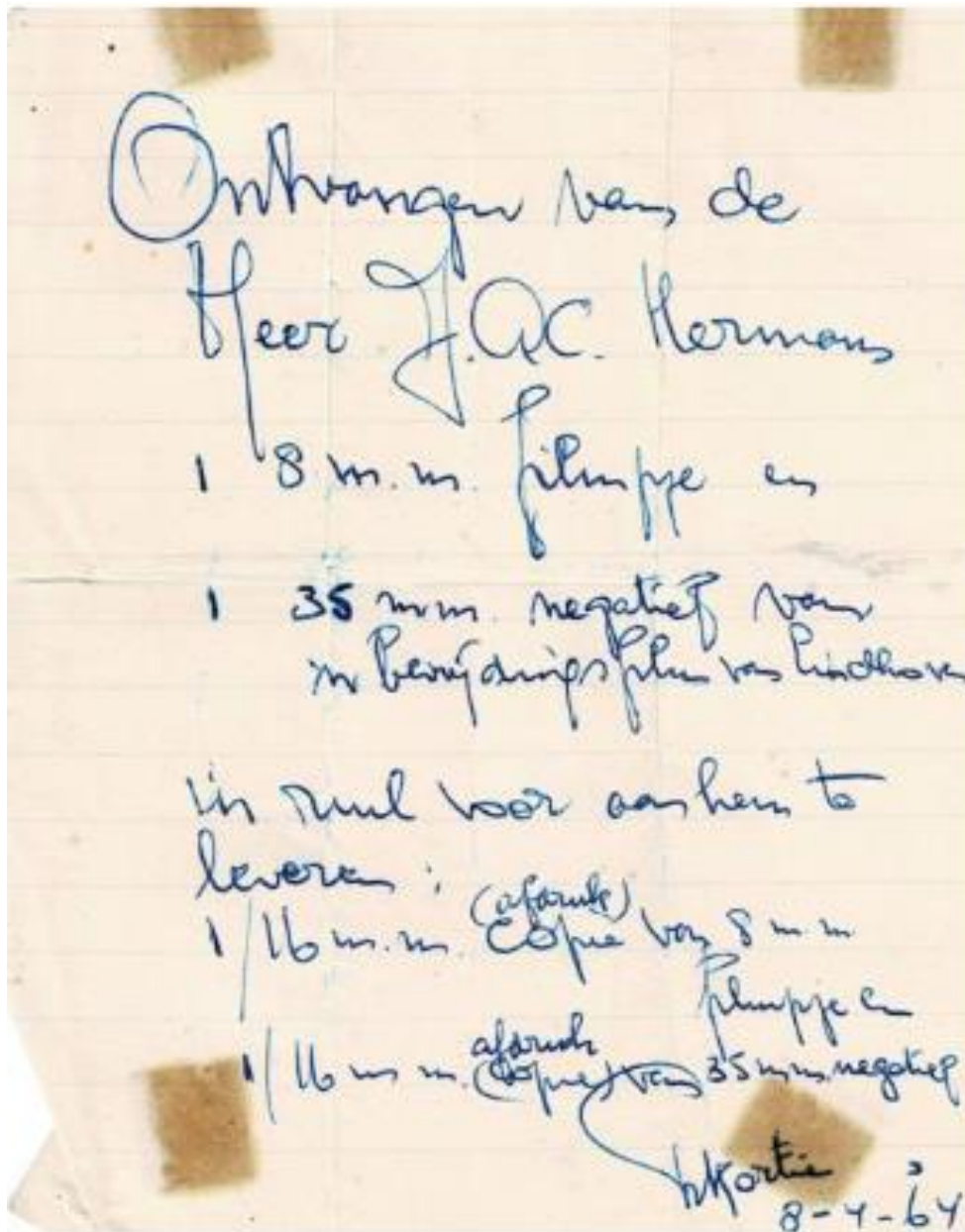
*Ontvangt negatief van
bevrijdings film Eindhoven.*

19 Jan 1962
Frans Kortie
Stokhuis

Bij de rekening dit bewijs over te leggen.

In januari 1962 heeft Frans Kortie van Hermans een negatief van de Bevrijdingsfilm Eindhoven, ontvangen.

Ruim 2 jaar later, op 8 april 1964, schrijft Kortie het volgende briefje:

Ontvangen van de
Heer J.A.C. Hermans
1 8 m.m. filmpje en
1 35 mm negatief van
in bevrijdingsfilm van Eindhoven

In ruil voor aan hem te
leveren:
1/16 m.m. (afdruk) kopie van 8 m.m.
filmpje en
1/16 m.m. (afdruk) kopie van 35 mm negatief

h. Kortie
8-4-64

"Ontvangen van de Heer J.A.C. Hermans een 8 mm filmpje en een 35 mm negatief van een bevrijdingsfilm van Eindhoven. In ruil voor aan hem te leveren: een 16 mm kopie (afdruk) van het 8 mm filmpje en een 16 mm kopie (afdruk) van het 35 mm negatief. Frans Kortie (Gemeente Eindhoven) 8-4-1964".

Frans Kortie is ambtenaar, in dienst van de gemeente Eindhoven op de afdeling Voorlichting en Representatie. Hij is de bedenker en vormgever van het Eindhovense Stadsjournaal en voorzitter van de Vereniging Airborne Vrienden.

Geachte heer Kortie

in bruiloen
 Naar aanleiding van het door mij tebeschikking gestelde
 negatief van de bevrijdingsfilm van Eindhoven, het volgende:

Zou het niet mogelijk zijn, dat U naast de volgens afspraak
 op kosten van de Gemeente te maken copie, voor het gemeente archief
 en gebruik voor een avond voor het ex Verzet, een of meerdere copieën
 maakte, welke bij voorkomende gelegenheid, ik stel Uw bezoek aan de
 101 Airborns 40 Maindivisie aan deze namens de gemeente Eindhoven
 ter beschikking geschenke worden aangeboden.

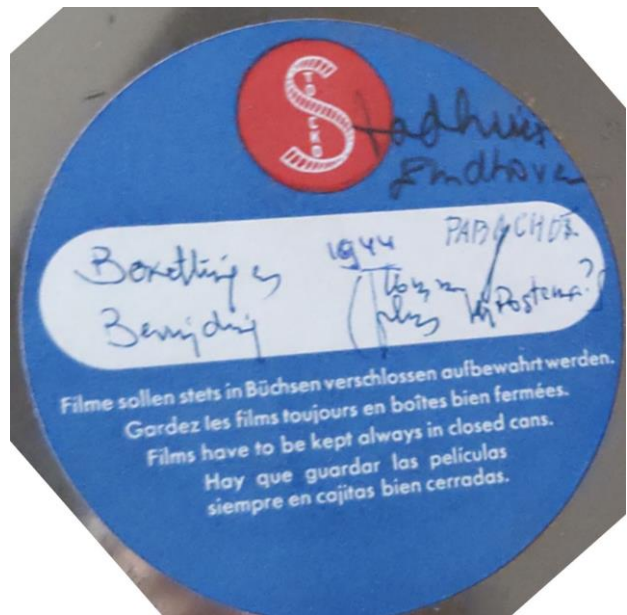
verleden jaar
 Mijn relatie in de USA, welke ik enige-tijd-geleden van mijn
 archief aanwinst op de hoogte stelde, wilde gaarne in-het-bezit deze
 film zien, en ik vermoed dat men dez geste erg op prijs zal stellen

Ik schrijf U dit, omdat nu de film in bewerking is, de kosten niet
 veel hoger zullen liggen.

Hoogachtend,

Hermans geeft Kortie in overweging om (op kosten van de Gemeente Eindhoven) meer kopieën van de Bevrijdingsfilm te maken en deze te schenken aan de 101^e Airborne divisie en aan een relatie van Hermans in de USA.

Dit zijn 16 mm films uit het archief van Hermans:

Stadhuis Eindhoven, Bezetting en Bevrijding, 1944, 16 mm, Postema ?

Stadhuis Eindhoven, Bezetting en Bevrijding, 16 mm copie, film H. Teune

Katinka Hermans, dochter van Jacques Hermans, heeft het archief van haar vader overgedragen aan het BHIC, inclusief de films van:

Ben Postema van 12.43 minuten,

Hugo Teune van 15.28 minuten,

Peter Reijnders van 6.34 minuten.

Wie zijn deze filmers ?

Wie is Ben Postema ?

Ben Postema (17 april 1916, Groningen) werkt op de tekenkamer van Philips. Hij zit op kamers op het Lodewijk Napoleonplein nr. 8, boven de bakkerij van A. Duffhaus (molenaar) en J.E. Duffhaus (banketbakker). De bakkerij grenst aan de Sophia van Wurtemberglaan. Op hetzelfde adres woont ook tekenaar *J. Bulk* (een schuilnaam van Ben ?)

Lodewijk Napoleonplein nr. 8

Als Ben uit zijn raam uit kijkt, ziet hij :

Deze opname van 4 september 1944 toont op de achtergrond een Duitse legertrein.
<https://www.eindhoveninbeeld.com/photodetail.php?id=37351>

Dit is een foto van Ben Postema. Op de foto staat ook een deel van het Bels *lijntje*, een spoorwegverbinding tussen *Eindhoven-Valkenswaard-Hasselt*. Ben schrijft in zijn dagboeken veel over wat hij op het spoor waarneemt.

Winteropname van de spoorlijn Eindhoven-Valkenswaard-Hasselt ter hoogte van de Hagenkampweg, 1937

Ben is een enthousiast fotograaf en filmer.

Bij het Nederlands Instituut Beeld en Geluid zijn 4 films van hem bekend:

BEVRIJDING EINDHOVEN SEPTEMBER 1944

18-09-1944, 11.49 minuten. De film is van 8 mm opgeblazen naar 16 mm voor conservatie

BOMMEN OP EINDHOVEN

6-12-1942, 5.20 minuten. Reportage van verwoestingen in Eindhoven ten gevolge van een geallieerd bombardement op de Philipsfabrieken in Eindhoven

REPORTAGE DECEMBER 1940

1-1-1940, 1.56 min. Het functioneren van het treinverkeer in het eerste jaar van de Duitse bezetting waarbij in de film de gevolgen van de meidagen 1940 nog duidelijk zichtbaar zijn.

BEZET GEBIED

1-1-1941, 12.23 minuten. Amateurfilm, die een beeld geeft van de Duitse bezetting o.a. van de schaarste aan voedsel en brandstoffen, de roof van vele goederen naar Duitsland, het bekladden van joodse winkels. Het oproepen van mannen voor de arbeidsdienst in Duitsland en het illegaal luisteren van Nederlanders naar Radio Oranje en verspreiden van exemplaren van Vrij Nederland. Houtgasgeneratoren. Oorspronkelijk normaal 8 mm. Filmmateriaal

Van de bevrijding zijn 35 foto's bekend bij het *RHCE* (Regionaal Historisch Centrum Eindhoven) en van de schade en slachtoffers van het bombardement op 19 september 1944, 19 foto's. Totaal zijn er bij het *RHCE* 161 foto's van Postema bekend en 3 prentenbriefkaarten. In de *BeeldbankWOII* staan 28 foto's van hem.

Ben is elektrotechnisch tekenaar. Hij vestigt zich in juni 1937 in de Sint Martinusstraat 21 als inwonende bij het gezin van timmerman Berend Haven.

In 1943-1944 zit hij op kamers op het Lodewijk Napoleonplein 8. Zijn ouders wonen dan in de Prof. Lorentzlaan 13, Zeist.

In oktober 1944 gaat Ben als vrijwilliger in dienst van het Nederlandse leger.

In mei 1948 trouwt Ben met Cornelia Maria Johanna Bijloo (1914, Rotterdam). De huwelijksreis is een dertiendaagse kampeer-fietstocht door Oost-Brabant en Limburg. In 1952 wordt hun zoon Berend geboren, later volgt nog een zoon en in 1955 een dochter, Skandy.

Ben wordt lid van de afdeling Eindhoven van de Nederlandse Smalfilm Liga. Hij werkt mee aan het boek 'Filmhistorie in Eindhoven, 1897 ... 1985'. Ben heeft contact met Peter Reijnders, een filmer die de fotozaak Art-Foto heeft op de Willemstraat 12. Peter Reijnders (1900-1974) is een bijzondere en een bijzonder veelzijdige man. Hij is fotograaf, filmer, uitvinder, initiatiefnemer van het Eindhoven Journaal, organisator en hij maakt de Efteling tot een Sprookjebos.

Ben maakt honderden foto's, maar ik vind geen zelfportret, alleen deze foto:

De afdeling Eindhoven van de Nederlandse Film Liga trok er in 1941 met deze reportagewagen op uit. Bij de auto links Ben Postema. (foto extern)

Ben Postema maakt lange wandelingen en fietstochten:

1946	Een zevendaagse voettocht in Nederland. Gorssel e.o. en Urkerland
1947	Drie weekeinden kamperen in Noord-Brabant. Oosterhout, Someren en Uden
1947	Een veertiendaagse fietstocht met zeilkamp naar, en in Friesland, via Utrecht, Noord-Holland, Drenthe, Overijssel en Gelderland. Een weekend fietstocht door midden Limburg en een weekend voettocht door de Kempen
1948	Huwelijksreis. Een dertiendaagse kampeer-fietstocht door Oost-Brabant en Limburg
1948	Een achtdaagse kampeervakantie bij Well. Een weekend kamperen in Lieshout, en een weekend in Veldhoven
1952	Een driedaagse kampeer-fietstocht naar Midden-Limburg
1954	Een driedaagse kampeervakantie in Borkel en Schaft
1955	Een achtdaagse kampeervakantie in Zeeland
1955	Twee weekeinden kamperen op de fiets in Bedaf bij Uden en in Bakel
1956	Vier kampeertochten per fiets in Noord-Brabant, Noord-Limburg, en Belgisch Limburg

Ben werkte op de Tekenkamer van de Philips Röntgenfabriek. Daar werken ook G. Veldhuyzen (tekenkamer), D.E. Berggren (tekenkamer) en ir. H.A.G. Hazeu (röntgenfabriek). Die namen noemt Ben in zijn dagboek.

De Teekenkamer

Ben Postema overlijdt in 2001. Er zijn twee dagboeken van hem beschikbaar bij het RHCE. Het is bijzonder om te ervaren dat de dagboeken, na 80 jaar, nog goed leesbaar zijn, vooral door het duidelijke handschrift van Ben (als tekenaar?).

De inhoud van zijn dagboeken is verrassend en geeft een goed beeld van Eindhoven in september 1944, omdat hij, wellicht als fotograaf en filmer, een bijzonder goed waarnemer blijkt te zijn.

Wie is Hugo Teune ?

Adriaan van Beurden (1843) heeft een fotografisch atelier in Tilburg. Met Magdalena Margaretha Niederau heeft hij 10 kinderen. Adriaan van Beurden wordt in 1868 Hofleverancier van koning Willem III en prins Hendrik der Nederlanden.

Een van de Van Beurden's heeft een winkel in de Nieuwstraat in Eindhoven:

De verwoeste fotozaak van A. van Beurden in de Nieuwstraat
Pagina 13 (verso) uit het fotoalbum
© A. van Beurden, 19 september 1944 of iets later

Ad van Beurden maakt de 101 foto's voor de *Bannenber album*.

Achtergrond
Emy Thorissen en Jurgen Pigmans

Bernhard in de badkuip van Bannenber

16 **inbrabant** TIJDSCHRIFT VOOR BRABANTS BEEM EN ERFOED

De bevrijding van Eindhoven in foto's vastgelegd

Wick Bannenber was viereenhalf jaar oud toen de geallieerden in september 1944 Eindhoven bevrijdden. Als nakomertje in een gezin van elf maakte hij de Tweede Wereldoorlog niet altijd even bewust mee. Desondanks heeft hij herinneringen genoeg aan de oorlogsjaren, al is het met name de bevrijding die zeer beeldend aan bod komt.

Op 17 september landden de eerste Amerikaanse parachutisten in de omgeving van Eindhoven. Het was het begin van operatie Market Garden, waarmee de geallieerden probeerden in een ferme aanval door te stoten naar Duitsland om zo de Tweede Wereldoorlog nog voor de kerst van 1944 te beëindigen. We weten tegenwoordig allemaal dat Arnhem 'een brug te ver' bleek. Hierdoor zou de oorlog nog voortduren tot in mei 1945, met een dramatische hongervinter vol Duitse repressie in het noorden van Nederland. Het zuiden werd echter wel grotendeels bevrijd voor het einde van 1944. De geallieerden gaven de nauwe corridor die zij in bezet Noord-Brabant hadden geslagen niet prijs en breidden hun posities steeds verder uit over de provincie. Het uiterste westen van Brabant werd in november bevrijd. Die geallieerden waren echter al op 18 september in Eindhoven aangekomen: de Amerikaanse luchtmachtstroepen (82nd Airborne Division) in de ochtend en de Engelse stoottroepen met rijdend materieel in de loop van de middag.

Bevrijdingsfoto familie Bannenber. Staand van links naar rechts: onbekende, Ruzé (met schutjeltje), Mies Bannenberg-van Wolkum (moeder), Mientje Gottenbos (met bril, dienstbode familie Bannenber), Hein (met bril), Annie en Riet (twee evacuees uit Roermond), Friede de Groof (met hoofd dakrand, zoon van gemeentelijke belastingontvanger, die tijdens het NSB-bewind is opgestapt), Riet, Frans (met schutjeltje) en Tiny, Vooraan v.l.n.v.: Annie (hurkend), daarachter Dox (met strik in haar) en Misa de Haanrecht (verloofd de Hein), Amerikaanse paratroepen (dit stand met meik. fles in de hand, rechts is weks a'komstig uit de fabriek) en Wiek (staand met schutjeltje). Niet de gehele familie staat op deze foto: vader Bannenber en broers Piet, Geert en Jan ontbraken. Laatstgenoemde was tot begin 1945 ondergedoken in Leliden. De foto is waarschijnlijk op maandag 18 september 1944 genomen door broer Piet Bannenber. Het was de eerste ontmoeting met deze Amerikaanse paratrooper. Hij was niet geland in Son en ging te voet naar Eindhoven via Woensel. De bruggen moesten bewaakt worden. Hij was achterom gekomen, over een betonschutting van 1,8 meter hoog, die vermeld stond op de stafkaart van de paraf. i.v.m. bewaking van de bruggen over de Donnel bij de Paradislaan en tegenover het Van Abbemuseum aan de Wal. (Collectie Wick Bannenber, Foto a'komstig uit het rode familiealbum, samengeteld door Misa, oudste zus en peetnichte van Wick.)

17 **inbrabant** NUMMER 3 SEPTEMBER 2014

Enkele foto's van Van Beurden:

Partizanen en politie, hoek Kerkstraat-Wal

N-39675

E.F.J. van der Lubbe 1
Eindhoven 1934

Foto van Van Beurden, Beeldbank WO2:

Foto van Van Beurden, Beeldbank WO2: Politiebureau, Grote Berg

Bij het RHCE zijn 785 foto's van A van Beurden bekend en 42 prentenbriefkaarten.
In de BeeldbankWOII staan 13 foto's van hem.

Bij het zoeken naar Van Beurden gebeurt er iets bijzonders. Ik vind de volgende foto:

Van Beurden blijkt ene Teune te zijn:

Club van Eindhovense fotografen bij *Gevaert* in Antwerpen; vooraan 5e van links met hoed: Teune ('van Beurden')

In een bedrijvengids lees ik:

Bedrijfsnaam: A. van Beurden Hoffotograaf. <http://www.robteunefotografie.nl/>

Ik stuur Rob Teune in Nuenen een email met de vraag wie Teune is en welke films en foto's hij gemaakt heeft. De vader van Rob blijkt Hugo Peter Teune (1913-1997) te zijn:

4-4-2022

Beste Han, De fotograaf / filmer Teune is mijn vader. Ik herken hem ook van de foto bij *Gevaert* genomen met hoed op. A. van Beurden komt oorspronkelijk uit Tilburg. Mijn vader is in 1939 daar komen werken als bedrijfsleider in de vestiging Eindhoven. Na de oorlog heeft hij de zaak overgenomen met behoud van de firma naam. Ik heb de vestiging later doorgezet. Hij heeft de film 125 gemaakt. Helaas is het origineel verloren gegaan. Wat ik nog heb van de bevrijding in bewegend beeld is een dubbel 8 mm film over de bevrijding van Eindhoven. Met vriendelijke groet Rob Teune

Voor zijn collega's heet de vader van Rob: Huugh

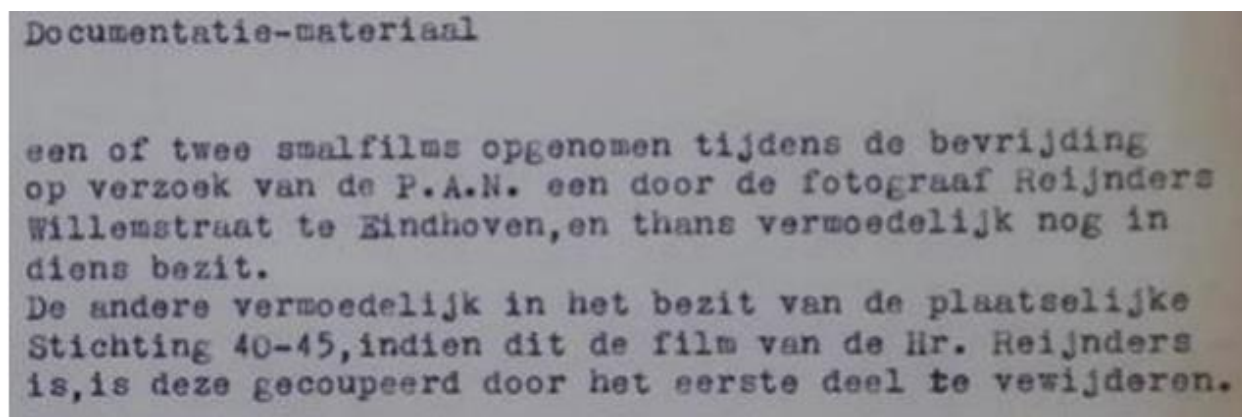
Wie is Peter Reijnders ?

8 juni 1942

Willemstraat 12 in 1942 tot 1961 *Arti-Foto* van P. Reijnders, filmer, fotograaf.

Peter Reijnders heeft een of meer films opgenomen tijdens de bevrijding, in opdracht van de P.A.N. Uit het Gedenkboek van de P.A.N.:

Peter Reijnders, ca. 1950

Peter Reijnders (1900-1974) is een bijzondere en een bijzonder veelzijdige man. Hij is fotograaf, filmer, uitvinder, initiatiefnemer van het Eindhoven Journaal, organisator en hij maakt de Efteling tot een Sprookjebos.

Terwijl radio en telegrafie nog in de kinderschoenen staan bouwt Reijnders als 19-jarige met zijn vrienden een toestel waarmee hij morsesignalen uit de ether kan ontvangen.

Reijnders trouwt in 1927 met Helena Perquin - de hele trouwerij wordt gefilmd. Reijnders gaat verder met het opnemen van films (op 16-mm-formaat) en gaat aan de slag met het maken van trouw- en bedrijfsfilms. Philips is in deze tijd bezig met het maken van de eerste flitslampen en Peter Reijnders komt met het idee om de lamp niet met gas maar met aluminiumdraad te vullen. Zijn simpele maar enorm doeltreffende ideeën worden erg gewaardeerd en goed beloond. Voor Philips ontwikkelt Reijnders de Bi-Arlita-lamp.

Anton Pieck en Peter Reijnders tijdens een werkoverleg bij Sneeuwwitje

Naast zijn films brengt Reijnders in samenwerking met Philips ook eigen producten op de markt als filmspots, een beeldovergangen apparaat (Artyvex) en een titelapparaat. In de oorlog kan Reijnders doorgaan met het maken van films. Succes heeft hij ook met het maken van pasfoto's, waarvoor hij zelf een pasfotomachine heeft ontwikkeld waarmee hij in tien minuten 48 pasfoto's kan afleveren. Dikke rijen mensen staan bij 'Arti-foto' in de rij.

Tot 1958 maakt hij nog een vijftal reportages voor de gemeente Eindhoven; voor vrije films en fotografie heeft hij geen tijd meer. Hij zet al vanaf 1951 al zijn zinnen op de Efteling.

De drie dochters van Petrus Lambertus Wilhelmus Reijnders en Helena Johanna Theresia Perquin (1901), foto ca. 2002. Peter en Helena trouwen op 19 oktober 1927. De drie dochters van Peter Reijnders vertellen over de technische vondsten van hun vader en brengen anekdotes, waaronder dat Sneeuwwitje in haar glazen kist een tijdje thuis op het dressoir heeft gelegen, dat vader een boezem moest kopen voor Doornroosje en hoe de eerste stem van de heks van Hans en Grietje werd ingesproken door een dan hoogzwangere *Patricia* Rijks-Reijnders.

Van december 1951 tot mei 1952 werd op verschillende plaatsen in Eindhoven hard gewerkt om de sprookjes voor de Efteling op tijd klaar te krijgen. Hier ligt Sneeuwwitje op een dressoir met haren van een Eindhovense non.

Wie is Rob Smit ?

Rob Smit heeft de biografie "Peter Reijnders 1900-1974" geschreven en hij heeft de film "Van Film tot Sprookje" gemaakt. Smit was actief in de Eindhovense filmscene en hij is degene die de films van Reijnders "redt" :

"Ik kreeg in 1984 telefonisch een tip van een dochter van Reijnders. Zij woonde in de villa op het Brabantse landgoed Berkenhorst en ze zou naar Londen verhuizen. Ze had in een krant gelezen, dat ik op zoek was naar filmmateriaal van haar vader. Het bleek een gouden tip. Zonder die tip zou die chaotische verzameling films, die ik op de zolder aantrof, bij het vuilnis zijn gezet," zegt de maker van de filmdocumentaire, Rob Smit uit Eindhoven: "Toen de verhuizers al op de stoep stonden trof ik de films van Reijnders aan: gemonteerd en ongemonteerd ordeloos in kartonnen dozen gestopt. Maar ze waren wonderlijk goed geconserveerd gebleven. Hij heeft, voor zover ik heb kunnen nagaan, in totaal 58 korte en langere films gemaakt".

Rob Smit beweert de rechten te hebben van de films van Peter Reijnders. Hij geeft het BHIC geen toestemming om de film van Reijnders te publiceren. Is daar iets aan te doen ? Peter Reijnders leefde van 1900 tot 1974. Het auteursrecht loopt dan tot 2045.

In artikel 1 van de Auteurswet :

Het auteursrecht duurt in beginsel 70 jaar. Voor films geldt een aparte regel. De termijn van 70 jaar begint te lopen vanaf de eerste januari, volgende op het jaar waarin de maker is overleden.

Het BHIC kan u de film van Reijnders dus niet laten zien. Mist u veel ? Nee, een groot deel van de film die Peter Reijnders maakte in opdracht van de P.A.N. is al beschikbaar op internet. Bijvoorbeeld in de film van Phocas Kroon:

<https://www.youtube.com/watch?v=U7Px9agAdzA>

Drie stafleden van de P.A.N :

Jacques Hermans van de drogisterij en fotohandel Het Kruispunt op de Strijpsestraat is een staflid van de P.A.N en lid van de Knokploeg Sander. De KP Sander van Theo Dirks vergadert in de drogisterij. De filmblikken zijn gevonden in het archief van Jacques Hermans.

Dré de Kousemaker speelt een dubieuze rol. Hij sluit zich pas laat aan bij de P.A.N. en werkt mee aan het opheffen van de P.A.N met een bericht dat hij op 23 september 1944 om 13:30 uur naar alle Rayoncommandanten stuurt. De Kousemaker wordt in de rang van Kapitein, de Commandant van de 1e compagnie van Stoottroepen van het Commando-Brabant/Regiment Commando-Brabant.

Ad Hoijnck van Papendrecht ("Frits") is de oprichter van de P.A.N, Districts Commandant en "Partizaan nr. 1"

P. A. N. No. 1
PARTISAN ACTION NETHERLAND

In naam van den Districts-Commandant verklaart ondergeteekende dat
On behalf of the Districts-Commander, I the undersigned, hereby declare that

Naam
Surname Hoyneck van Papendrecht

Voornaam
Christian name Adrianus Petrus

Persoonsbewijs No.
Identity Card zoek

Adres
Address A 315 Bergeik

behoort tot de Partisanen Actie Nederland
belongs the Partisan Action Netherland.

Rang
Grade Districts_Commandant

De Commandant
The Commander *Ad Hoijnck van Papendrecht*

Datum van uitgifte
Date of issue 20 September 1944

Stempel
Seal

H.B.J (Han) Nieman, 1 september 2023